

Sveobuhvatan prikaz hrvatske jezične povijesti

(*Povijest hrvatskoga jezika 1. – 6. knjiga*. 2009. – 2019.
ur. Bičanić, Ante i dr. Croatica. Zagreb)

Ambiciozan izdavački projekt znanstvenoga opisa cjelovite hrvatske jezične baštine 21. stoljeće dočekaao je neostvaren. Ponukan time profesor hrvatskoga jezika Ante Bičanić 2006. godine osnovao je Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica. Već 2007. pod njegovim vodstvom kao predsjednika udruge i glavnoga urednika projekta započinje se s pripremama višesvezačnoga niza, koji će iznjedruti šest vrijednih monografija, i to o hrvatskome srednjovjekovlju (1. knjiga), 16. stoljeću (2. knjiga), 17. i 18. stoljeću (3. knjiga), 19. stoljeću (4. knjiga) te 20. stoljeću (5. i 6. knjiga). Probrani su suradnici, odnosno dvojica urednika projekta, četrnaestero recenzenata te četrdeset i dvoje autora, svojim vrijednim radovima i nemjerljivim zalaganjem uspjeli obuhvatiti cjelinu hrvatskoga jezika od srednjovjekovlja pa do trećega tisućljeća na gotovo 4000 stranica. Konceptije pojedinih knjiga razlikuju se ovisno o razdoblju, no zajednički im je pristup cjelini hrvatskoga jezika, hrvatskim narječjima i povijesnim književnim jezicima, današnjemu standardu, ali i jeziku dijaspore. Suvremenim pristupom autori su stručno, vrlo čitko i uz bogatu bibliografiju opisali unutrašnju povijest i razvoj hrvatskoga jezika na svim njegovim razinama – od slovopisa do stilistike i onomastike. Osobito su vrijedne i dobrodošle studije posvećene vanjskoj povijesti hrvatskoga jezika koje čitateljima svih razina predznanja olakšavaju razumijevanje složenih društvenih okolnosti. O ovome kapitalnom projektu koji je uspješno okončan razgovaramo s Antom Bičanićem, njegovim pokretačem i glavnim urednikom.

HJ: Kao idejni začetnik i glavni urednik niza *Povijest hrvatskoga jezika* možete li nam reći komu je namijenjena ova velika povijest hrvatskoga jezika i zašto je valjalo objaviti je?

AB: Knjige ovoga projekta namijenjene su jezikoslovcima, filozofima, studentima kroatistike i slavistike, nastavnima i učiteljima u srednjim i osnovnim školama, kulturnim djelatnicima i svim ljubiteljima hrvatskoga jezika.

Ovaj je projekt iznimno važan jer se tijekom 20. stoljeća hrvatski jezik osporavao u političkim, znanstvenim i kulturnim krugovima bivše Jugoslavije, u pojedinim državama u Europi i svijetu, na slavističkim studijima i drugdje. Mislim da sada više nitko ozbiljan iz svijeta znanosti i kulture neće moći osporavati hrvatski jezik! Zašto? Prvi put u proteklih 150 godina hrvatskoga jezikoslovlja i znanosti sustavno je istražena, analizirana i opisana povijest hrvatskoga jezika od srednjega vijeka do 21. stoljeća, i to razvitak hrvatskih narječja i dijalekata te razvitak hrvatskoga književnog i standardnog jezika. Nadalje, u knjigama ovoga izdavačkog projekta zapisan je opis vanjske povijesti

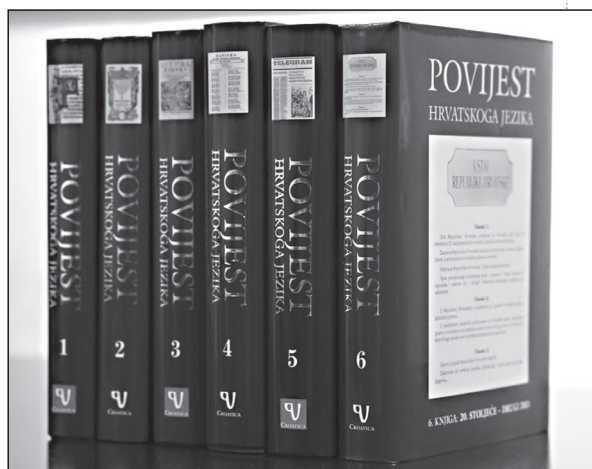
(povijesnih, političkih i kulturnih prilika koje su utjecale na razvoj hrvatskoga jezika), ali i opis jezičnih jedinica (slovopis, pravopis, glasovi, oblici i rječnik hrvatskoga jezika). Posebna poglavlja posvećena su hrvatskim pismima, pravopisima, gramatikama i rječnicima, hrvatskim imenima i onomastici te odnosu hrvatskoga jezika prema ostalim europskim jezicima od srednjega vijeka do kraja 20. stoljeća. Svaka knjiga (osim pete) sadržava *Antologiju djela*, u kojoj se nalaze najvažniji izabrani tekstovi hrvatskoga jezika iz pojedinoga razdoblja. Ukratko, ovaj je projekt važan za hrvatski jezik jer se on priključio velikim svjetskim jezicima, ali i za jezikoslovnu kroatistiku, koja se djelomično približila tokovima svjetske lingvistike.

HJ: *Povijest hrvatskoga jezika* nastala je u sklopu znanstveno-izdavačkoga projekta započetoga polovicom 2007. Što biste nakon dvanaest godina rada izdvojili kao osobito uspješno ostvarene projektne ciljeve?

AB: Svi su važni projektne ciljevi ostvareni: provedena su znanstvena istraživanja, napisani su na temelju njih znanstveni radovi, oblikovana su poglavlja u knjigama na temelju tih znanstvenih radova, obavljena je grafička priprema za šest knjiga i tiskane su knjige, kulturna i znanstvena javnost upoznata je s projektom i njegovim rezultatima, knjige su zaživjele u hrvatskoj znanosti i sveučilišnoj nastavi hrvatskoga jezika na pojedinim sveučilištima itd.

HJ: Možete li ukratko opisati koncepciju cijeloga projekta? Zajedničke tematske cjeline lako su uočljive, no to je tek manji dio pomno usustavljene cjeline na razini svih knjiga i svake knjige.

AB: Koncepcija je ovoga znanstveno-izdavačkog projekta istražiti i opisati cjelokupni povijesni razvitak hrvatskoga književnog i standardnog jezika te hrvatskih narječja i dijalekata. To je obrađeno i opisano u svim knjigama po povijesnim razdobljima. No ne može se na isti način obrađivati npr. srednji vijek i 20. stoljeće i zato su pojedine teme odnosno poglavlja u nekim knjigama različiti. Voditelj projekta i urednici nastojali su izabrati teme koje su relevantne za svako povijesno razdoblje. Tako se npr. tema *Staroslavenski i starohrvatski u hrvatskim srednjovjekovnim tekstovima* pojavljuje samo u prvoj knjizi, koja se bavi srednjim vijekom, a hrvatska imena (i onomastika) u svim knjigama od srednjega vijeka do 20. stoljeća.

Redosljed objavljivanja knjiga bio je kronološki: u travnju 2009. tiskana je 1. knjiga: srednji vijek čiji je urednik akademik Stjepan Damjanović. Poslije toga u projekt su se uključili brojni znanstvenici i ukupno ih je surađivalo četrdeset dvoje. Akademik Radoslav Katičić i prof. dr. Josip Lisac uredili su 2. knjigu: 16. stoljeće i 3. knjigu: 17. i 18. stoljeće. Te knjige objavljene su 2011., odnosno 2013., a 4. knjigu, o povijesti hrvatskoga jezika u 19. stoljeću, uredili su prof. dr. Josip Lisac, prof. dr. Ivo Pranjković i akademik Marko Samardžija, a tiskana je krajem 2015. Dvadesetomu stoljeću posvećene su dvije knjige: 5. knjiga – prvi dio i 6. knjiga – drugi dio, a uredili su ih prof. dr. Ivo Pranjković i akademik Samardžija.

HJ: Šest je knjiga objavljeno u rasponu od deset godina (2009. – 2019.). Svakoj knjizi prethodilo je okupljanje uredništva i suradnika, redom vrhunskih i

međunarodno cijenjenih poznavatelja hrvatskoga jezika, književnosti i kulture, nakon čega je slijedio temeljit recenzentski postupak. Možete li nam ukratko opisati kako ste uspijevali doskočiti izazovima u zajedničkomu radu? Što je Vama osobno bilo najvećim izazovom u uredničkomu radu?

AB: Na projektu su surađivala 42 jezikoslovca sa svih hrvatskih sveučilišta (u Zagrebu, Osijeku, Puli, Rijeci, Zadru, Splitu, Mostaru) i ustanova (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Staroslavenski institut i HAZU). Većina je surađivala vrlo otvoreno i pozitivno prihvaćajući napomene i sugestije za izradu i doradu znanstvenih radova, a sve nedoumice rješavao sam u dogovoru s urednicima i voditeljem projekta. Ono što smo postigli i pokazali ovim projektom jest da hrvatski jezikoslovci, unatoč različitim pristupima pojedinim temama, mogu i žele raditi zajedno te mogu ostvariti vrhunske rezultate.

POVIJEST HRVATSKOGA JEZIKA

5. KNJIGA: 20. STOLJEĆE – PRVI DIO

HJ: Šest knjiga *Povijesti hrvatskoga jezika* obaseže pet vremenskih cjelina: srednji vijek, 16. stoljeće, 17. i 18. stoljeće te 19. i 20. stoljeće. Koje se razdoblje pokazalo najzahtjevnijim i zašto?

AB: Svakako 20. stoljeće jer je iznimno opsežno i složeno razdoblje u povijesti hrvatskoga jezika. Hrvatski narod proživio je u 20. stoljeću brojne političke režime i države: od

Austro-Ugarske Monarhije, preko Države Slovenaca, Hrvata i Srba, Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, odnosno Kraljevine Jugoslavije, Nezavisne Države Hrvatske i Federativne Narodne Republike Jugoslavije, odnosno Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije do samostalne Republike Hrvatske. Povijest hrvatskoga jezika u 20. stoljeću nije protjecala ravnomjerno i pravocrtno, nego je čini mnoštvo različitih zbivanja, često poticanih izvanjskim čimbenicima. Jezična i jezičnopolitička zbivanja u 20. stoljeću bila su složena i burna te su u najvećoj mjeri obilježena pravopisnom i rječničkom problematikom te odnosom između hrvatskoga standardnog jezika i srpskoga standardnog jezika. S obzirom na bogatstvo tema i opsežnost rukopisa o njima, građa o povijesti hrvatskoga jezika u 20. stoljeću ravnomjerno je podijeljena u dvije knjige, petu i šestu, i svaka od njih sadržava 12 poglavlja, odnosno ukupno 24 poglavlja te *Pogovor projektu* akademika Radoslava Katičića, koji je napisao izniman tekst o hrvatskome jeziku u 21. stoljeću.

HJ: U svim opisima izdvaja se uspjela likovna oprema izdanja uz nerijetke nove i vrijedne preslike tekstova i popratnih dokumenata. Ovomu valja dodati opsežnu bibliografiju uz svaki rad, kazalo osobnih imena unutar sveska, prijevode sažetaka na engleski jezik te životopise autora. Kolika je važnost ovakve bogate opreme znanstvenih monografija?

AB: Od početka projekta naša je koncepcija bila da znanstvena istraživanja pojedinih tema i autorske radove koji su iz njih proizašli trebaju pratiti izvorni dokumenti hrvatskoga jezika, djela hrvatske pisane i znanstvene baštine, zemljovidi i karte te ostali važni likovni prilozi. U šest tiskanih knjiga nalazi se oko 2200 fotografija i likovnih priloga. Djela sam hrvatskoga jezika i hrvatske pisane baštine najčešće sam fotografirao u dvadesetak hrvatskih knjižnica, arhiva i samostana, a neke fotografije dobivene su od pojedinih institucija, ustanova i pojedinaca. Nadalje, od prve knjige inzistirao sam na tome da se pripremi i prevede sažetak autorskih poglavlja na engleski jezik te da se pripremi kazalo osobnih imena.

HJ: Što biste izdvojili kao važnije posebnosti ovoga projekta?

AB: Knjige ovoga projekta rezultat su opsežnoga i temeljitoga rada tima jezikoslovaca i urednikā, u njima je sustavno opisan razvitak hrvatskih narječja i dijalekata hrvatskoga jezika, potvrđen je kontinuitet hrvatskoga književnog jezika od hrvatskih tekstova iz srednjega vijeka do tekstova iz 21. stoljeća, potvrđena je standardnost hrvatskoga jezika u svim društvenim područjima, strukama i stilovima te zaključno u ovoj ediciji autorska poglavlja prate izvorni dokumenti, djela hrvatske pisane baštine i ostali likovni prilozi.

HJ: Gospodine Bičaniću, zahvaljujemo Vam na ovome razgovoru i želimo sve najbolje u daljnjemu radu.

	glavni urednik	autori	urednici sveska	recenzenti
1.	Ante Bičanić	akademik Josip Bratulić, akademik Ranko Matasović, akademik Stjepan Damjanović, Anđela Frančić, Boris Kuzmić Josip Lisac, Mateo Žagar, Milan Mihaljević	akademik Stjepan Damjanović	akademik Radoslav Katičić, Mijo Lončarić, Jasna Vince
2.	Ante Bičanić	akademik Radoslav Katičić, akademik Josip Bratulić, akademik Marko Samardžija, akademik Ranko Matasović, akademik Stjepan Damjanović, Anđela Frančić, Amir Kapetanović, Boris Kuzmić, Diana Stolac, Josip Lisac, Sanja Vulić	akademik Radoslav Katičić, Josip Lisac	akademik Milan Moguš, Ivo Pranjković, Mira Menac-Mihalić, Darija Gabrić-Bagarić
3.	Ante Bičanić	akademik Josip Bratulić, akademik Marko Samardžija, akademik Radoslav Katičić, akademik Ranko Matasović, Anđela Frančić, Barbara Štebih Golub, Diana Stolac Ivica Vigato, Josip Lisac, Loretana Farkaš Brekalo, Mateo Žagar, Sanda Ham, Sanja Holjevac, Sanja Vulić	akademik Radoslav Katičić, Josip Lisac	akademik Stjepan Damjanović, Ivo Pranjković, Silvana Vranić
4.	Ante Bičanić	akademik Josip Bratulić, akademik Marko Samardžija, akademik Radoslav Katičić, Anđela Frančić, Barbara Štebih Golub, Diana Stolac, Dubravka Sesar, Gordana Laco, Ivo Pranjković, Josip Lisac, Lada Badurina, Lana Hudeček, Lina Pliško, Marijana Horvat, Milica Mihaljević, Sanja Holjevac, Sanja Vulić, Vladimira Rezo, Vlasta Rišner, Željka Brlobaš	Josip Lisac, Ivo Pranjković, akademik Marko Samardžija	akademik Stjepan Damjanović, Marija Znika, Krešimir Mićanović
5.	Ante Bičanić	akademik Marko Samardžija, Borko Baraban, Dinka Pasini, Gordana Laco, Ivo Pranjković, Jadranka Mlikota, Lada Badurina, Lana Hudeček, Marija Znika, Marijana Horvat, Milica Mihaljević, Nikolina Palašić, Sanja Vulić, Sanja Zubčić, Silvana Vranić, Vladimira Rezo, Vlasta Rišner, Željka Brlobaš	Ivo Pranjković, akademik Marko Samardžija	Marija Turk, Ivana Matas Ivanković, Branko Kuna
6.	Ante Bičanić	akademik Josip Bratulić, akademik Marko Samardžija, akademik Ranko Matasović, Anđela Frančić, Ante Bičanić, Bernardina Petrović, Diana Stolac, Jadranka Nemeth-Jajić, Josip Lisac, Katica Krešić, Krešimir Mićanović, Kristian Lewis, Lana Hudeček, Lina Pliško, Ljubica Josić, Milica Mihaljević, Sanja Vulić, Željka Brlobaš	Pranjković, akademik Marko Samardžija	akademik Stjepan Damjanović, Ivana Matas Ivanković, Marija Turk

1. tablica: *Povijest hrvatskoga jezika*: – popis autora, urednika i recenzenata